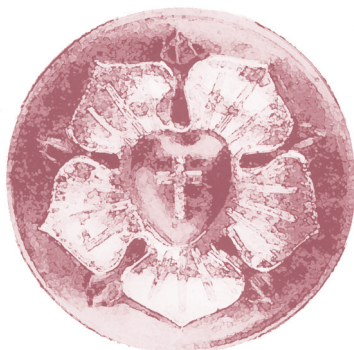

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER:

VERTSHUSEIERENS EVANGELIUM

ARTIKLER OG INNLEGG

LEIK SOM RETORISK BASISTRENING FOR
KYRKJA I VALFRIDOMENS TIDSALDER

DIALOGFORUM ØSTFOLD

- EN VILLBLOMST I ROSEBEDET?

JULESANGEN SOM EROBRET VERDEN

MÅNEDENS SALME

SØNDAGSTEKSTEN

KYNDELSMESSE

5. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

SAMENES NASJONALDAG

6. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

FRA BISPEDØMMERÅDENE

VERTSHUSEIERENS EVANGELIUM

Hvordan kan vertshuseiere som svarer feil, peke oss i retning av evangeliet?

Kirker over hele landet tar i disse dager imot gruppe på gruppe med spente barnehagebarn som kommer for å delta på julevandring. Det gjør vi også i Birkeland menighet. Gang på gang fylles gangen utenfor dåpssakristiet av parkdresser, varme vinterstøvler i små størrelser, votter, luer og skjerf. Inne sitter barna og venter i spenning på å bli skrevet inn i manntall. Etter å ha ønsket velkommen tar presten på seg en kappe og går inn i rollen som keiser Augustus. Manntallsboken hentes frem, og alle føres inn – én etter én. Så fortsetter leken.

Det første som skjer etter manntallet, er at Maria og Josef velges ut, og vi begir oss på vandring mot Betlehem. På veien møter vi engler som synger, og de unge som ønsker det, får på seg englekapper. De får lys i hendene, glorie på hodet og går syngende videre. Midt i kirkeskipet sitter hyrder som har samlet seg omkring et bål. De som vil være hyrder, får på seg kjortel før de får hyrdestav i hånden, og vi går videre. I koret møter vi Maria og Josef igjen. De har reist langt og er ofte både slitne og trøtte. Så kommer de frem. Like foran alterringen står det et lite bord. Det er vertshuseierens kontor. Vanligvis er det en av de voksne i barnehagen som får rollen som vertshuseier. De får en kappe over skuldrene før de setter seg ned ved bordet. Når Josef og Maria kommer frem, banker de høytidelig på og ber om husrom. De små englene står storøyd og kikker på, mens hyrdene vanligvis løper rundt under prekestolen og sloss med hyrdestavene. Stemningen kan være både kaotisk og

fin. Så skjer det som oftest overrasker meg. De aller fleste kjenner fortellingen om det som skjedde julenatt i Betlehem. Likevel er det lett å glemme hvordan det egentlig var da Josef og Maria kom til byen. Derfor synes det å være mer regelen enn unntaket at vertshuseieren smilende svarer: ”Kom inn, kom inn!”

Stillheten etterpå kan ofte bli litt flau, når de barnehageansatte innser at de har svart feil. For å redde situasjonen legger mange raskt at selv om herberget er fullt, kan det være plass til dem i stallen. Situasjonen er reddet. Ungene blir ført inn i stallen, og leken kan fortsette. Men kanskje

Men kanskje kan nettopp denne litt flau feiltagelsen vise oss vei inn til evangeliet. Kanskje er det på tide å slå et slag for vertshuseiernes evangelium.

kan nettopp denne litt flau feiltagelsen vise oss vei inn til evangeliet. Kanskje er det på tide å slå et slag for vertshuseiernes evangelium.

Det siste året har vi i Fana prosti deltatt på kurset: ”Kunsten å snekre en preken”.

Kurset har vært holdt i regi av MF og er et prostibasert videreutdanningskurs i homiletikk. På den siste fellessamlingen i Bergen ble vi delt inn i ulike grupper. En av gruppene hadde juleprekenen som tema, og stipendiat i Det nye testamentet, Per Kristian Hovden Sætre, tok oss med på et dypdykk ned i juleevangeliet slik det står skrevet i Lukasevangeliet. Blant annet stoppet han opp ved vers 7 hvor det i oversettelsen fra 2011 står: ”... og hun fødte sin sønn, den førstefødte. Hun svøpte ham og la ham i en krybbe, for det var ikke husrom for dem.” Den siste halve setningen i vers syv er nemlig gjennom historien blitt oversatt på ulike måter. I 1978-oversettelsen sto det: ”For det var ikke plass til

dem i herberget” mens det i 1930-oversettelsen sto: ”fordi det ikke var rum for dem i herberget.” Hva var det som egentlig skjedde? Var det et herberge i Betlehem, som ikke hadde noe ledig rom; var det ingen ledige hus, eller var det rett og slett ikke plass til Josef og Maria i byen Betlehem. Etter en god gjennomgang av ordene som ligger til grunn for oversettelsene, tegnet Sætre opp for oss en annen tolkning av teksten. En tolkning som tok utgangspunkt i hvordan hus på den tiden kunne se ut. Huset ble tegnet som et rektangel. I den ene enden lå husets gjesterom. Det var atskilt fra det kaotiske hverdagslivet hvor familien bodde, og forteller noe om en gjestfrihetskultur hvor gjestene skulle bli tilbudt det beste. I den andre enden, med åpning inn mot familiens kjøkken, var stedet der dyrene holdt til. I veggen mellom familiens kjøkkendel og dyrenes rom var det bygget matstasjoner, hulrom eller krybber hvor dyrene kunne få mat. På den måten kunne mennesker og dyr bo sammen, dele varme og husrom.

Kanskje det er vi som har ansvar for julevandringene, som har tatt feil. Vi som gang på gang forteller barnehagebarna at Josef og Maria henvendte seg til vertshuseieren når de kom til Betlehem. Kanskje var det ikke noe vertshus med i juleevangeliet i det hele tatt. Kanskje var det ikke slik at alle rommene i vertshuset var utleid, men at gjestedelen i huset hvor familien bodde, var opptatt. For det er ikke sikkert de som sier ”kom inn, kom inn”, nødvendigvis tar feil. Kanskje har de mer rett enn vi aner. For kanskje var det nettopp inn i huset Josef og Maria fikk komme. Og kanskje var det her, på kjøkkenet, midt i familiens hverdagsliv Jesus ble født, ikke i et vertshus, ikke i en stall, men på kjøkkenet. Det er vertshuseiernes evangelium: At når Gud kommer til verden, så kommer han like inn til våre kaotiske, av og til rotete, ofte litt travle, hverdagslige kjøkkenrom.

huseiernes evangelium: Når Gud kommer til verden, kommer han like inn til våre kaotiske, av og til rotete, ofte litt travle, hverdagslige kjøkkenrom.

Barneleken i kirken viser vei til vertshuseierens evangelium. Lek kan også stå som en fellesnevner for denne utgaven av Lutherske Kirketidende. I Bård Eirik Hallesby Norheims artikkel ”Leik som retorisk basistrening for kyrkja i valfridomens tidsalder” argumenterer Norheim for hvordan lek kan gi kirken hjelp til å våge seg ut på torget i vår tid. Her finnes også en oversikt, en såkalt speed-date med lekens idehistorie. Når prost i Sarpsborg prosti, Kari Mangrud Alvsvåg, i sin artikkel ”Dialogforum Østfold – en villblomst i rosebedet?” skriver om utviklingen av et litt annerledes dialogarbeid, blir også her lekens funksjon nevnt

både når kvinnegruppen møtes, og når ungdommer skal bli kjent med hverandre på tvers av kulturer. ”Når kyrkja leikar, stillar ho seg fremfor Skaparen. Det inneber at leiken kan innvia kyrkja og verda i Jesu Kristi nærvær,” skriver Norheim. Vertshuseierens evangelium viser oss at når Jesus kom, kom han like inn i våre liv, våre hverdager og vår lek. Å leke seg gjennom adventstiden kan forberede oss på å møte underet: Gud som blir menneske når jorden tar himlen i favn, som det står i Erik Hillestads oversettelse av julesalmen Glade jul, som feirer 200-års jubileum i år. Historien bak salmen kan dere lese mer om i Torrey Selands artikkel ”Julesangen som erobret verden.”

God lesning! God førjulstid! God leketid!

.....
KJERSTI GAUTESTAD NORHEIM
KN223@KIRKEN.NO

LEIK SOM RETORISK BASIS TRENING FOR KYRKJA I VALFRIDOMENS TIDSALDER

AV BÅRD EIRIK HALLESBY NORHEIM, FØRSTEAMANUENSIS VED NLA HØGSKOLEN
BAARDEHN@HOTMAIL.COM

FOR Å FINNA FRAM I MØRKRET

Kvart år når november kjem, stig forventninga heime hos oss. Då er det nemleg tid for mørke-gøymse. Vi sløkkar alle lys i huset, og det som er vanleg og kjent, endrar seg og blir brått både skummelt og ukjent. Barn og vaksne pilar forventningsfulle rundt i huset for å finna dei beste og mest kreative gøymeplassane medan den som skal leita, står og tel til hundre på vaskerommet. For å finna fram i mørkret må ein både prøva seg fram og læra seg å sjå på ein ny måte. Ikkje minst må ein våga å ta sjansar. Leiken skapar eit frirom for å utfordra frykt og leita etter nye moglegheiter.

Den norske kyrkja leikar kanskje ikkje mørke-gøymse. Men i valfridomens tidsalder er kyrkja likevel tvunge til å utfordra si eiga frykt og leita etter nye moglegheiter: Kyrkja sin vante og kjente posisjon på torget er ikkje lengre sjølvst. Kyrkja må by seg fram med håp om å bli valt. Denne endringa inneber at kyrkja må øva på å leva med frykta for å bli avvist.² Korleis skal så kyrkja øva på å møte denne retoriske utfordringa? Ved å gjenoppdaga leik som retorisk basistrening. Det høyrer umiddelbart ganske pretensios ut – leik som retorisk basistrening. Kva er det som gjer leiken særleg eigna for å utvikla kyrkjas retoriske sjølvforståing i valfridomens tidsalder?

Då må vi først spørja *kvifor* ein driv med basistrening. Basistrening er heilt avgjerande for å førebyggja skader, men basistreninga gjer også at kroppen toler meir trening, toler utvikling og utforsking av nye moglegheiter. Basistrening førebear kroppen på å tola endring. Basistreninga er den grunntreninga som gjer det mogeleg å læra

seg nye ferdigheiter i møte med nye utfordringar. Denne artikkelen drøftar kva type ”basistrening” kyrkja treng for å møte ei ny retorisk utfordring: I ei tid der kyrkjas hegemoni er tapt, er kyrkja er vorte ei valbar eining på line med andre aktørar på torget. Det er valfridom som er det nye orienteringspunktet for kommunikasjonen der. Det handlar om den grunntreninga kyrkja treng for å tola å stå i det spennet som følgjer med nye utfordringar.

Det står lite om leik i kyrkjelege visjonar og strategiplanar.³ Leiken passar liksom ikkje heilt inn. Leik er rett og slett noko litt anna. I leik er det ofte andre reglar som gjeld. Her kan det utenkjelege bli mogeleg. Vaksne kan bli som born igjen. Den redde kan bli modig, og dei siste kan bli dei første. Eit avgjerande premiss i leiken er at dei leikande frivilljug aksepterer ein særskilt *stad* og ein særskilt *leiketid* med sine egne reglar for leikens skuld, med moglegheiter både for risiko og eventyr. Det gjer at leik kan bli ein arena for å erfara nokre av menneskas grunnerfaringar – det å bli funne (gøymse), det å feila, det å leita, det å læra seg reglar, det å bryta reglar og det å forhalda seg til andre menneske.

I leiken vert også det alvorlege utfordra. Leik kan difor vera ein tenleg arena for å utvikla ein nødvendig porsjon sjølvironi. Og sjølvironi kan vera nyttig for den retoriske sjølvforståinga til ei kyrkje som må takla hegemonitap. Leiken står også i ein viss kontrast til det som til vanleg kjenneteiknar menneskeleg eksistens – arbeid mot eit (føre-)mål. Leik er ein motvekt mot det planlagde, mot det å sikra seg sjølv og framtida. Leiken gjer noko anna enn å forsøka å løysa ufor-

utsigbare og krevjande endringar gjennom beredskapsplanar og strategiar. Men det tyder ikkje at leiken ikkje kan vera alvorleg.

SPEED-DATING MED LEIKENS IDEHISTORIE

Leiken gestaltar altså eit kreativt og utforskande leitemotiv (*inventio*). Dette motivet kan vera fruktbart for å møte den retoriske utfordringa Den norske kyrkja står overfor i valfridomens tidsalder. Men no er det ikkje slik at retorikken har hatt eit ein tydig positivt syn på leik. Retorikaren Quintillian hadde ei nesten instrumental tilnærming til leik. For Quintillian så hadde leiken si avgrensa rolle og funksjon for små barn som skal læra seg å tala. Etter det spelte leiken ei marginal rolle. Så kva er det som gjer at leik likevel kan fungera som retorisk basistrening for kyrkja i valfridomens tidsalder? For å finna svar på det må vi ta ein svært kort idehistorisk gjennomgang av korleis synet på leik har utvikla seg.

Leik er altså kjenneteikna av eit område som er avgrensa frå omverda, eit eige ”leikerom,” som introduserer ein eigen tid og egne reglar. Dette synet på leik, den frie leiken, leiken som eit frirom utanfor vår vanlege tid og våre vanlege rammer, vaks fram med den tyske idealismen. Men før vi kjem dit, må vi litt lengre attende.

Heraklit skriv i Fragment B52 om korleis tida (livs- og verdstida) er som eit lite borns leik. *Platon* forstår i tilknytning til dette mennesket som eit leiketøy, ein marionett for gudane sitt spel. Men *Platon* har eit lite positivt syn på leiken fordi leiken står i motsetnad til den sanne vitenskapen, dialektikken, medan dei mimetiske kunstane (som diktning og malekunsten) spelar underordna roller. Hos *Thomas Aquinas*, i *Summa Theologica*, spelar ikkje leiken nokon djupare mening i å grunngi trua. Difor er leiken heller ikkje så viktig.

Seinare, i *barokken*, vert heile menneskelivet samanlikna med eit skodespel, men det er først når ein begynner å spørja kva som kjenneteiknar menneskeleg fridom i *den tyske idealismen* at leikens rolle vert avgjerande viktig. Her framtrer også eit nytt syn på kva leik er. I den tyske idealismen, t.d. hos *Schiller* og *Goethe*, er det

snakk om ein estetisk humanitet som på eit vis ligg gøymt i mennesket, og som vert utfalda når mennesket leikar. Det er nettopp gjennom leikens innretning mot det Skjønne (med stor S) at mennesket kan vikla ut sine ibuande krefter. Mennesket er fullt og heilt menneske først når det leikar. Det avgjerande for *Schiller* er at veggen til fridom går via det Skjønne – skjønnheita. Hos *Schiller* spelar difor leiken ei avgjerande rolle i ei estetisk fundert oppdraging. Det er nettopp leiken som gir retning mot *Ciceros* ideal om *vir bonus* – det gode eller dygdige mennesket.

F.D.E. Schleiermacher ser på leiken som noko som utviklar etisk refleksjon, og knyter leiken til det å utvikla vennskap. I *romantikken*, t.d. hos *Novalis*, er ein opptatt av leiken som eit heilagt spel som vert spelt av både Gud og mennesket – i samspel. Både for idealismen og særleg i romantikken blir barnet og barndommen med sin tillagte reinleik og uskuld gjort til ideal. Det leikande – og uskuldsreine – barnet blir eit ideal. For *Nietzsche* er leiken ikkje moralsk eller føremålsorientert i det heile. Leiken er ein arena for ein type uskuld som ikkje er ramma av det føremålsorienterte. Det er denne tenkinga *Martin Heidegger* utviklar vidare: Menneskets vesenslagnad kjem til uttrykk i eit barn som leikar.

Det er denne idehistoriske gjennomgangen av leik, som ligg til grunn for den nederlandske historikaren og kulturteoretikaren *Johan Huizinga* arbeid med leik i boka *Homo Ludens* frå 1938. *Huizinga* fokuserer på korleis menneskeleg kultur kjem til uttrykk gjennom spel og leik. For *Huizinga* er leiken eit kulturelt fenomen, sjølv om han tenkjer at leiken finst før kulturen. Leik er samstundes noko som bind menneske til andre skapingar (dyr) som også leikar. Leiken minner mennesket om at ikkje alt kan festast i det rasjonelle. Leik er *gøy*.

Huizinga identifiserer 5 eigenskapar/karakteristikkar ved leik:

1. Leiken er friviljug. Ja, leik er fridom.
2. Leik er ikkje ”vanleg” eller ”verkeleg” liv.
3. Leiken skil seg frå det vanlege livet når det kjem til både stad og tid.
4. Leiken skapar likevel orden. Leiken krev faktisk ei form for absolutt orden.

5. Leik har inga materiell interesse, og det er ikkje mogeleg å tena profitt på leik. Med dette som utgangspunkt analyserer Huizinga korleis det er mogeleg å tolka både jus og krig og kunnskap og poesi og kunst og mange andre praksisar som leik. Ja, heile sivilisasjonen vår er på eit vis bygt på leik.⁴

Å TOLKA LEIK TEOLOGISK

Dette var ei *kultur- og idehistorisk gjennomgang* av synet på leik, men kva er det som gjer leiken særleg eigna som retorisk basistrening for *kyrkja* i den tida vi no lever i? Den tidlegare generalsekretæren i FN, Dag Hammarskjöld, skriv i si bok *Veimerker*: ”I lek kan legemet lære mønsteret for handling. Dets lyst kan vise veien til lidelsen.”⁵ Kva inneber det at kyrkja gjennom leik kan ”lære mønsteret for handling” i valfridomens tidsalder? Kanskje det kan hjelpa oss eit lite stykke på veg om vi også prøver å tolka leik teologisk?

I boka *Theology of Play* frå 1972 spør den tyske teologen Jürgen Moltmann korleis kristne (kyrkja) kan leika på frigjerande vis. Han er, som Huizinga, kritisk til den leiken som berre handlar om å finna ein fritidssyssele etter arbeid. Moltmann er oppteken av leikens reformkarakter. Han vil undersøkje korleis leiken kan bryta band, der status quo bidreg til å halda menneske nede. I ein viss forstand målber Moltmann eit revolusjonært syn på leiken si rolle. Teologisk fokuserer han på Gud som ein som leikar – i skapinga, i Kristus-hendinga og ikkje minst i den framtida som allereie er i kjømda, på veg mot oss (altså eskatologien). Moltmann tenkjer faktisk at vi bør leika fordi i leiken kan Guds forvandlande framtid bryta inn.

Moltmann har på eit vis eit ganske idealisert syn på leik, der leiken er noko som ikkje skal vera instrumentelt målretta. Tvert om leiken er som ei lovsongshymne for ei glede utan ende, som ein evigvarande dans i fellesskap med den treeinige Gud. Desse optimistiske skildringane er på mange måtar også Moltmanns blindsoner: Det framtidsvendte momentet vert så sterkt at leikens rolle og praksis vert nesten idyllisert.⁶

Ein annan inngang til å tolka leik teologisk er å sjå på leiken som ein veg tilbake til menneskets

opphav, til der vi kjem frå. Gjennom leiken kan vi oppdaga at vi tilhøyrer Skaparen, den første som innbaud til leik. Gjennom leik kan vi erfarar at alt vi har, er gitt oss gratis. I Salomos Ordtrøke 8,22–31 vert Visdommen si rolle i skapinga skildra som leik for Guds andlet:

Eg var byggmeister hos han.
Eg var til glede for han dag etter dag
og leika meg støtt for hans andlet.
Eg leika på hans vide jord
og gledde meg med menneska. (Ordt 8, 30–31)

Dei første kristne tolka denne skildringa av Visdommen som eit bilete på Sonen, Jesus Kristus. Kristus var den som var til glede for Gud Fader dag etter dag og leika seg støtt for hans andlet, som hadde sin fryd i menneska. Difor kan det å leika vera ei øving i Kristus-etterfølging. Som Jesu Kristi læresveinar er kyrkja kalla til å følgja etter Kristus. Når kyrkja leikar, stillar ho seg framfor Skaparen. Det inneber at leiken kan innvia kyrkja og verda i Jesus Kristi nærvær.

KVA ER VITSEN MED LEIK I FRYKTA OG VALFRIDOMENS TIDSALDER?

Og då er vi altså tilbake på torget. I valfridomens tidsalder er det nettopp endringane på torget som utfordrar kyrkja til å utvikla ei ny retorisk sjølvforståing, ei sjølvforståing som ser forbi *agorafobien* – frykta for å dela tru i det opne rommet. Men den absolutte valfridomen ber også med seg ei anna frykt: Frykta for å velja feil.

I boka *World at Risk* frå 2006 skildrar den tyske sosiologen Ulrich Beck korleis mennesket er utlevert til frykta. Den ungarske sosiologen Elemér Hankiss hevdar at menneskeleg sivilisasjon i stor grad handlar om å byggja institusjonar og ordningar som gjer at vi kan kontrollera det vi fryktar.⁷ Kva strategi skal så kyrkja velja når ho vert innhenta av frykt – for å missa posisjon, makt, innflyting etc.? Kvifor skal ho, under slike tilhøve, kasta bort tida på noko så ineffektivt og lite målbart som leik?

Ubehaget ved at leikens ”resultat” ikkje så lett kan målast, vert også diskutert i moderne pedagogikk. Her viser forskning, t.d. frå Australia, at leikbasert læring (som pedagogisk praksis) er under press i barnehage og tidleg skulealder fordi

det er press på læringstrykk mot meir instrumentale og operasjonelle læringsmål enn det leiken umiddelbart tilbyr. Problemet kan vera at ein opererer med ein kontrær relasjon mellom leik og læring, at læring ikkje kan vera leik og omvendt. Men dersom læring handlar om å skapa nye idear som gjer at vi kan sjå verda på nytt, er det kanskje ikkje så langt frå leik likevel. Dette er ein retorisk informert *inventio*-pedagogikk som legg vekt på det utforskande.⁸

LEIK SOM RETORISK BASISTRENING – EIT TIPS

Kva skal så stabar og friviljuge i Den norske kyrkja gjera for å møta frykta i valfridomens tidsalder? Vel, kva om ein del avgjerande arbeidsprosessar blei lagt opp meir utforskande og leikande, gjerne etter mønster frå den femledda arbeidsprosessen fram mot retorisk formidling. Antikkens retoriske skjema er på mange måtar ramma for ein utforskande og leikande prosess der utkommet kan bli innovasjon.⁹ Det startar med *inventio*-fasen. Her handlar det om å leita og finna moment og moglegheiter. Denne fasen er det ikkje moeleg å sjå for seg utan leik og utforsking. Ein må tola å gjera feil og læra av det. Dinst kjem *dispositio*-fasen. Her dreier det seg om å samla saman ulike delar og sjå korleis dei kan "leika" med kvarandre. Det tredje steget, handlar om å leita etter det best eigna uttrykket (*elocutio*) for å formidla med overtiding. I den fjerde delen av prosessen er det den leikande innlæringa (*memoria*) av det som skal formidlast, som står i fokus. Det handlar her om å gestalta, kroppsleggjere, ideen. Til slutt skal det heile setjast ut i live: *Actio*-fasen ligg nære skodespelarkunsten, som i alle fall har leikande element i seg. Kva rolle skal eg "leika" meg inn i?¹⁰

Det krev litt øving for at stabar og friviljuge i Den norske kyrkja skal klara å leika saman på denne måten når ein står framfor viktige arbeids- og formidlingsprosessar. Men det er berre å prøva. Aller viktigast er likevel den basistreninga som ikkje har eit bestemt føremål. Det handlar om at ein i kyrkja set av tid og rom til å leika, utan at leiken skal fungera som instrument for å nå eit eller anna strategimål eller oppfylle ein eller anna

ambisjon om å handtera frykt, eller svara til ei eller anna rapporteringsplikt.

Denne leiken kan byggja ein sivilisasjon som *ikkje* baserer seg på å kontrollera frykta, men som lærer menneske opp til å våga å ta risiko i lys av det at du er utvalt i Ljos av Guds nåde som vert utfalda i Kristus som leika og leikar for Skaparens andlet: Du er utvalt til kvile og utvalt til teneste. Ved å leika som born kan kyrkja erfara at ho blir til utanfrå – også i valfridomens tidsalder. Det er den teologiske vinsten i leik som retorisk basistrening.

Leik lærer menneska eit mønster for handling, ein veg tilbake til den heilage leiken for Skaparens andlet. Det er vegen *tilbake til framtida*, til ei tid der kyrkja saman med Kristus kan leika for Guds andlet og sjå framover mot ei tid der "Torga i byen skal fyllast av gutar og jenter som leikar". (Sakarja 8,4–5)

Men nok skrivning no.

No må det leikast.

¹ Artikkelen tar utgangspunkt i eit føredrag som vart halde på fagdag for trusopplærarar i Bjørgvin bispedøme 12. juni 2018 i Bergen.

² Sjø Norheim, Bård Eirik Hallesby (2018): "Den norske kyrkjas retoriske sjølvforståing i valfridomens tidsalder: Å leva med frykta for å bli avvist" i Luthersk Kirketidende 18/2018, Oslo.

³ Det står t.d. ingenting om leik i Den norske kyrkjas visjonsdokument for 2019–2021. Leik står så vidt nemnt i Plan for trusopplæring for Den norske kyrkja (2010), som eit moment for trusopplæring for aldersgruppa 0–5 år (s 20).

⁴ Huizinga, Johan (1938/1955): *Homo Ludens: A Study of the Play Element in Culture*. Boston: The Beacon Press.

⁵ Dag Hammarskjöld (2003): *Veimerker*. Oslo, Lunde forlag, s 108.

⁶ Moltmann, Jürgen (1972): *Theology of Play*. New York, Harper & Row Publishers.

⁷ For ei meir utførlig drøfting av desse motiva hjå Beck og Hankiss, sjå Norheim, Bård Eirik Hallesby: "Naming glocal fear in local youth ministry – and the migrating presence of Christ" in *European Journal of Theology* 2017:2, s 162–172.

⁸ Sjø t.d. Lennie Barblett, Marianne Knaus og Caroline Barratt-Pugh: "The pushes and pulls of pedagogy in the early years: Competing knowledges and

the erosion of play-based learning” i Australasian Journal of Early Childhood Vol 41. No 4, Dec 2016 og Susan Edwards: ”Play-based learning and intentional teaching: Forever different?” i Australasian Journal of Early Childhood Vol 42. No 2, June 2017.

⁹ For ei meir utførlig drøfting av samanhengen mellom lek, innovasjon og endring sjå Wagner, Tony

(2012): Creating Innovators: The Making of Young People Who Will Change the World. New York, Scribner. Wagner er forskar ved Harvard University's Innovation Lab.

¹⁰ For ein meir utførlig presentasjon av den retoriske arbeidsprosessen sjå Andersen, Øyvind (1995): I retorikkens hage. Oslo, Universitetsforlaget, s 43–44.

luther

lutherforlag.no

Ole Christian Kvarme

Forunderlig barmhjertig

Meditative vandringar i nådens landskap

Med *Forunderlig Barmhjertig* inviterer Ole Christian Kvarme til vandringar gjennom bibelske fortellingar og til undring i det han kallar nådens landskap. Boken åpner horisonten for fellesskap med fattige, fremmede og lidende, for enhet og mangfold blant kristne og et nytt møte med jøder, muslimer og mennesker av annan tro. Gjennom essayistiske betraktningar viser Kvarme hvordan Gud kommer oss i møte med sin tilgivelse gjennom Jesus Kristus og frir oss fra ondskapens makt og utrunder til barmhjertig handling. Med det krysses grenser vi ofte setter for oss selv og våre omgivelser.

349,-

Boken bestilles på www.lutherforlag.no, direkte fra forlaget – tlf 22 00 73 50 eller post@lundeforlag.no.

DIALOGFORUM ØSTFOLD – EN VILLBLOMST I ROSEBEDET?

FORTELLINGEN OM ET LITT ANNERLEDES DIALOGARBEID LANGT SØRØST I NORGE

AV KARI MANGRUD ALVSVÅG, PROST I SARPSBORG PROSTI OG STYREMEDLEM I DIALOGFORUM ØSTFOLD
PROSTEN@SARPSBORG.COM

Å bygge bro er en langsom og omstendelig prosess. Å rive den kan være gjort på sekunder. På samme måte utvikles tillit og respekt gjennom langsomme og tålmodige prosesser. Religionsmøtet Sarpsborg, som består av ledere fra moskéer og kirker i byen, møtes jevnlig til samtaler og samhandling. Vi ønsker å lære hverandre å kjenne slik at vi over tid kan skape solid og slüsterk tillit og trygghet til hverandre og bryte ned fordommer.

Slik begynner et avisinnlegg Religionsmøtet Sarpsborg hadde på trykk i lokalavisen i etterkant av angrepene mot magasinet Charlie i Paris i 2015. Da hadde ledere fra byens fem muslimske trossamfunn og Metodistkirken og Den norske kirke møttes til samtaler og uformelt samvær med jevne mellomrom i mer enn to år. Møtene kom i gang etter at byens ordfører våren 2012 inviterte til mangfoldskonferanse der religion sto på dagsorden. Den nyutnevnte biskop Atle Sommerfeldt var invitert som foredragsholder. Det samme var imam Abdulquddus fra byens eldste moské. Den nyslåtte prosten, undertegnede, var til stede som tilhører. Ved slutten av konferansen utfordret ordføreren meg direkte til å forsøke å komme i dialog med byens muslimske ledere. Kommunen strevde selv med å få en god kontakt med de muslimske miljøene i kommunen, som utgjør kommunens klart største ikke-kristne populasjon, og ønsket bistand fra Den norske kirke.

RELIGIONSMØTET SARPSBORG OPPSTÅR

Dersom ikke ordføreren så tydelig hadde bedt meg gjøre dette, hadde neppe dette arbeidet

kommet så høyt på min prioriteringsliste. Tusen andre ting ventet meg som ny og uerfaren leder, men det ble ikke mulig å gå utenom dette spennende oppdraget fra ordføreren. Så jeg begynte et aldri så lite spaningsarbeid, og ved hjelp av google og lokalkjente aktører av teknisk og biologisk art fant jeg fram til fem muslimske trossamfunn og inviterte dem til et møte i kirkens kontorer. Alle kom! Og alle uttrykte takknemlighet for å være invitert. De muslimske lederne kjente hverandre ikke fra før og hilste på hverandre for første gang. Metodistkirkens daværende pastor, Torgeir Tveter, ble invitert inn og ble raskt en viktig støttespiller i arbeidet; det samme gjorde Susann Persson som den gang var undervisningsansatt i Sarpsborg sokn, og som var kompetent og erfaren på samhandling og dialog mellom ulike religiøse aktører fra sin tjeneste i Svenska Kyrkan.

Vi kalte møtepunktet for *Religionsmøtet Sarpsborg* og satte oss fore å møtes ganske ofte for å bli kjent og for å finne ut hva vi kunne gjøre for å bidra til at Sarpsborg kunne bli et enda bedre sted å bo og leve i for alle innbyggerne. Vi åpnet møtet for alle fra våre forsamlinger, som hadde lederansvar, og som var interessert i å være med, og vi ble en liten gjeng. Vi holdt møtene i hverandres hellige hus, og med stor respekt og med dyp glede besøkte vi hverandres åndelige hjem og ble kjent med hverandres daglige trospraksis og daglige liv. Vi hadde vært naboer i byen, som ikke kjente hverandre; nå ble vi bekjente – og etter hvert venner.

Og nettopp det ble et stort poeng for oss. I en tid da polariseringen er så sterk, og der frykten

for islam og for muslimer er overraskende stor og uttalt, også i en liten Østfold-by, opplevde vi det svært viktig å stå synlig fram som kristne og muslimske ledere som ikke frykter hverandre, men som kjenner hverandre og samarbeider. Arbeidet tok ikke først og fremst sikte på å føre utforskende og utfordrende samtaler om vanskelige teologiske spørsmål. Samarbeidet tok sikte på å være et lokalt fredsarbeid, bygget på gode relasjoner og samhandling (diapraksis).

ETABLERINGEN AV FORENINGEN DIALOGFORUM ØSTFOLD

Parallelt med at disse religionsmøtene fant sted, etablerte Sarpsborg kirkelige fellesråd, Borg bispedømme og Kirkens bymisjon Østfold et forprosjekt med tanke på å stifte en forening for diapraksis og dialog mellom muslimer og kristne i Østfold. Det er mange andre religioner og livssyn som er representert i Sarpsborg og Østfold, men den muslimske andelen av befolkningen er særdeles stor og er også særlig sårbar for utenforskap. Frykten for muslimer er sterk, og fordommer og konspirasjonsteorier flourer. Derfor opplevde vi at behovet for å konsentrere arbeidet om muslimer og kristne var rett, og det gjorde også at vi hadde mulighet til raskt å komme videre med arbeidet for å danne en forening for samhandling. Jeg ledet styret for dette forprosjektet. Det betød at jeg var den som jevnlig møtte de muslimske lederne, og som samtidig arbeidet med etablering av en dialogforening, uten at muslimene var representert i styret for forprosjektet. Det opplevdes helt uaktuelt å fortsette på den måten. Om vi ønsket å ta våre muslimske samarbeidspartnere på alvor, måtte de være medeiere i foreningen, ikke bare inviteres inn til møter.

Så da Dialogforum Østfold ble stiftet i september 2015, var vi ni stiftere. Muslim culture center, Det albanske kultur- og trossamfunn, Det islamske fellesskap Bosnia og Hercegovina, Det kurdiske muslimske trossamfunn og Det somaliske muslimske trossamfunn, Metodistkirken Sarpsborg, Kirkens bymisjon Østfold, Sarpsborg kirkelige fellesråd og Borg bispedømmeråd.

En villblomst vokste fram i bedet av roser, som de kirkelige dialogsentre utgjør.

Kulturdepartementet utlyste første gang i 2014 midler til å drive dialogarbeid særlig rettet mot muslimer, og Dialogforum Østfold søkte og ble tildelt kr. 400.000. Borg bispedømme stilte med grunnfinansiering, og Sarpsborg kirkelige fellesråd lånte bort kontorlokaler og leide ut tidligere nevnte Susann Persson til å koordinere arbeidet som nå skjøt fart og vokste.

I september 2015 ble stiftelsesmøtet avholdt, og vedtektene våre forteller at Dialogforum Østfold har som formål:

- Å utvikle og forsterke dialogen og samhandlingen mellom kristne og muslimer i Østfold.
- Å arbeide for økt kunnskap om og forståelse av kristendom og islam.
- Å være et ressurs- og kompetansesenter for religionsdialog og samhandling mellom kristne og muslimer i Østfold.

Dialogarbeidet skal være basert på disse verdiene:

- Felleskap.
- Toleranse.
- Respekt.

ET MANGFOLDIG ARBEID

Det ble utviklet egne møtepunkter for kvinner og for ungdommer, og vi satte også i gang med undervisning for skoleelever. Kvinnegruppa møttes fire–seks ganger i året, og vi følger samme lest som religionsmøtet ved at vi blant annet besøker hverandres hellige hus. Det ble en særdeles sterk opplevelse den gangen flere tidligere flyktninger fra Balkan var i en kirke for første gang siden de satt i kirkeasyl på tittallet. Tårene satt løst den kvelden. Andre ganger har latter og lek, musikk og dans vært innholdet. I blant har vi religiøse temaer på agendaen; i blant forteller noen fra sine tidligere hjemland; alltid spiser vi sammen. Vi har blant annet samarbeidet med Sanitetskvinnene og med Amatheia, og med ulike kvinnegrupper i menighetene i kommunen. Fellesskap bygges; respekt erfares, og vi blir venner som ikke bare tolererer hverandre, men som er glade i hverandre!

Ung dialog har også fulgt den samme malen og besøkt hverandres hellige hus, i tillegg til diverse sosiale sammenkomster der lek, mat og moro har vært hovedinnholdet. Størst av alt er

ungdomsleiren som i september i år ble avholdt for tredje gang. Å finne en god blanding av kristne, muslimer og ungdommer med annen eller ingen religiøs tilknytning være sammen på Stenbekk misjonscenter og spise halalmat og delta i undervisning om ytringsfrihet og observere hverandres religiøse ritualer, det er skikkelig fint!

Som et lokalt ressurs- og kompetansesenter for samhandling mellom religiøse aktører arbeider vi også mye med undervisning. Vi har jevnlig ”dialogdager” for ungdomsskoleelever, der vi tar dem med på en rundtur i byens moskéer og kirker og inviterer dem til mangfoldslunsj. Vi har hatt temadag for kommunens ledere i skoler og barnehager, og vi har undervist ved flere videregående skoler og ved høyskolen i Østfold. Vi forsøker alltid å være både imam og prest på slike undervisningsopplegg, nettopp fordi vi vil stå sammen, ved siden av hverandre, og være et eksempel på samhandling og vennskap.

STOR FRIVILLIGHET

Vi har vært heldige og er blitt tildelt midler fra bispedømmet og kulturdepartementet hvert år siden oppstarten. Sarpsborg kommune har også bidratt økonomisk; det samme har kirkelig fellesråd i Sarpsborg. Disse midlene går til å lønne en koordinator (p.t. diakon Jorunn Askerød fra kirkenes bymisjon) som tar et helhetlig administrativt ansvar i tillegg til operativt arbeid. I tillegg har vi en liten ansattressurs (p.t. kvinne- og barneleder Velisa Salihovic fra den bosniske moskéen) som bruker sin tid på å fasilitere møtepunkter, undervisningsdager og annet. Men dette arbeidet kunne ikke utviklet seg som det har gjort uten en betydelig frivillig innsats fra ledere og medlemmer i moskéer og kirker i byen. Særlig har det vært imponerende å se hvordan imamer som bare sjelden har tjenesten sin som fulltidsjobb, stiller opp både på dagtid og kveldstid for å være med og drive dette viktige brobyggingsarbeidet.

GEOGRAFISK SPREDNING

Moskéene i Sarpsborg betjener i stor grad muslimer fra hele Østfold, særlig de som er knyttet til en spesiell nasjonalitet, men selvsagt finnes det

muslimske forsamlinger i de andre Østfold-kommunene også. Derfor er det gledelig og ønskelig at lignende dialogarbeid også er godt i gang i flere kommuner. Foreningen har i dag tretti medlemmer, de fleste i Sarpsborg og Fredrikstad-området. I Fredrikstad er vi nå involvert i utviklingen av et lokalt samhandlingsarbeid, og vi ønsker også å kunne bistå med støtte til dialogarbeid i andre kommuner. Det er et viktig poeng for oss at de lokale forutsetningene må legges til grunn, og at det er frihet til å organisere arbeidet slik man ønsker lokalt. Flere villblomster gjør dialogbedet mer spennende!

LOKALT FRED SARBEID

Jeg tenker om dialogarbeidet at det er lokalt fredsarbeid som kan få globale ringvirkninger. Det handler om å virkeliggjøre kjærlighetsbudet om å elske sin neste og om å møte den andre slik du selv ønsker å bli møtt. Den gyldne regel finnes også i den muslimske tradisjonen; derfor finner både kristne og muslimer inspirasjon og motivasjon til å arbeide for godt naboskap og fredelige lokalmiljøer i sin tro. Dersom vi klarer å bygge ned fordommer, spre kunnskap og kjennskap til hverandre og være med å utvikle fredelige og gode lokalmiljøer for alle, vil vi kunne være en av mange faktorer som kan være med å skape en bedre framtid lokalt og globalt. Vi vil være med og skape og fortelle nye fortellinger om fredelige, mangfoldige nærmiljøer, om vennskap på tvers av kultur og tro, om modig samarbeid og om livgivende fellesskap.

RELIGIONSMØTETS STEMME FÅR AVSLUTTE:

Å bygge bro er en langsom og omstendelig prosess. Å rive den kan være gjort på sekunder. På samme måte utvikles tillit og respekt gjennom langsomme og tålmodige prosesser. Religionsmøtet Sarpsborg, som består av ledere fra moskéer og kirker i byen, møtes jevnlig til samtaler og samhandling. Vi ønsker å lære hverandre å kjenne, slik at vi over tid kan skape solid og slitesterk tillit og trygghet til hverandre, og bryte ned fordommer.

Som kristne og muslimske ledere på lokalt nivå har vi et stort ansvar for å bygge bro mellom mennesker av ulik tro i vårt nærmiljø, og

vi har et stort ansvar for å se til at broen ikke ødelegges. Derfor forsøker vi å kombinere vår bruk av yttringsfriheten med et ansvar for hva vi ytrer, og vi ønsker å unngå å krenke hverandre. Derfor går vi hverandre i møte med respekt. Derfor har vi en spørrende og interessert holdning til hverandres religiøse overbevisning. Derfor er våre samtaler utforskende samtaler, og ikke diskusjoner.

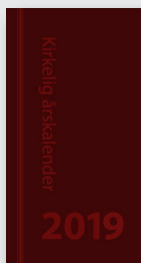
Vi bygger bro, slik at vi kan nå fram til hverandre, og sammen arbeide for et inkluderende samfunn, med rom for alle. Vi ytrer oss fritt, med respekt for hverandre, og tillit til at den andre vil søke å forstå. Vi møtes, ser hverandre i øynene, og blir kjent med hverandre.

Slik vil vi bygge videre på broen mellom

oss, så vi kan forstå hverandre og være trygge på hverandre. (Religionsmøtet Sarpsborg, våren 2015, i lokalavisen Sarpsborg Arbeiderblad)

Dialogforum Østfold er en forening eid og driftet av muslimske kultur- og trossamfunn og kristne trossamfunn og organisasjoner. Vårt formål er å utvikle og forsterke samhandlingen og dialogen mellom kristne og muslimer, å arbeide for økt kunnskap om og forståelse for kristendom og islam, og å være et ressurs- og kompetansesenter for samhandling mellom religiøse aktører i Østfold. Våre kjerneverdier er fellesskap, toleranse og respekt. Dialogforum Østfold ble stiftet i september 2015. Se våre nye nettsider: dialogforumostfold.no. Kontakt oss gjerne!

luther

KIRKELIG ÅRSKALENDER 2019

169,-

Kirkelig årskalendar er en klassiker! Her finner du en kombinert klassisk almanakk med bibeltekster knyttet til kirkeåret. Markeringen av de kristne merkedager gir dagene innhold med søndagen som ukens sentrum. Her finner du også en oppdatert kontaktliste til kristne virksomheter.

DAGSORD 2019

159,-

Denne kalenderen er gjennom årene blitt en klassiker. Fin på kjøkkenveggen, over skrivebordet eller hvor det måtte være. Vakre og profesjonelle naturfotografier for hver måned. Bibelord for hver dag i forlengelsen av søndagens tekster.

Kjøp kalenderne på www.lutherforlag.no eller hos din lokale bokhandel.

www.lutherforlag.no

JULESANGEN SOM EROBRET VERDEN

AV TORREY SELAND, PROF. EM.
TORREYS@GMAIL.COM

I år, på selveste julaften, er det 200 år siden den østerrikske sangen "Stille Nacht, Heilige Nacht" ble framført for første gang. Denne sangen som jo er forløperen til vår egen kjente julesang "Glade Jul, hellige jul", er nå oversatt til ca. 300 språk og dialekter og synges jorden rundt. I Østerrike har en allerede feiret denne begivenheten i lang tid, og det topper seg nå i tiden fram til julaften. Her er en liten presentasjonstekst og noen linker for dem som vil ha noe mer stoff om sangen til julens gudstjenester og andre samlinger.

Sangen ble urframført julaften 1818 i den katolske St. Nikolas kirken i den lille landsbyen Oberndorf, noen få kilometer utenfor Salzburg. Mange kjenner historien om at orgelet skulle ha brutt sammen fordi noen mus hadde laget hull i blåsebelgen. Nå tror en ikke lenger på dette; noen mener endog at det ikke var noe orgel i kirken på denne tiden. Men resten av historien står seg fortsatt: Presten Joseph Mohr (1792–1846) skal ha kommet til organisten Franz Xaver Gruber (1787–1863) på julaften (?) og bedt ham om å lage en melodi til et dikt han hadde skrevet. Tidligere har en ment at Mohr hadde skrevet diktet samme dag, eller i hvert fall i denne julen. Men så sent som i 1996 ble det funnet et manuskript fra ca. 1820 i Salzburg, skrevet av Mohr selv, hvor han hevder at diktet ble til i 1816. Da var han hjelpeprest i Mariapfarr, ca. 12 mil sør for Oberndorf, en liten landsby i et hardført landskap 1100 m.o.h. Dagens forskere mener at Mohr var blitt inspirert av et bilde på altertavlen i kirken der, et bilde som framstilte Jesus på Marias fang – en liten gutt,

men med masse krøllete hår. Det fikk ham til å skrive et dikt om Jesu fødsel.

Franz Gruber laget sin nå så kjente melodi julen 1818 i Arnsdorf/Oberndorf, og sammen skal de ha framført sangen i kirken på julaften; Mohr skal ha spilt gitar og sunget duett med organisten, i alt 6 vers. Stille, i en lullaby-stil, ble sangen framført foran julekrybben i kirken. Og slik synges den fortsatt i Østerrike, og over hele verden.

DET FORSKES PÅ "STILLE NACHT"

Det er etterhvert blitt forsket mye på både sangens opphav og dens videre historie. I 1972 ble det stiftet en egen, liten organisasjon, *Stille Nacht Gesellschaft*, som ser det som sin oppgave å spre kunnskap om sangens tilblivelse og innhold, og å være med og markere de ulike begivenheter i sangens historie. Siden 1980 har de utgitt et eget informasjonsblad som kommer ut til adventstiden hvert år, *Blätter der Stille Nacht Gesellschaft*. Og de arrangerer konferanser, utgir bøker, artikler, CD innspillinger, og mye mer om "Stille Nachts" bakgrunn

og virkningshistorie. Selskapet har også vært en drivende kraft i å etablere et Stille Nacht-senter i Oberndorf, sentrert rundt et Stille Nacht Minnekapell som ble innviet der i 1937. Siden 2004 har de utgitt sine egne frimerker, såkalte "personlige frimerker", og det østerrikske postverket har et eget postkontor i Oberndorf, som bare er åpent i adventstiden, der filatelister og andre interesserte kan få kjøpt frimerker og stemplet sine brev med årets spesielle "Stille Nacht"-stempler. I 2011 oppnådde selskapet at UNESCO inkluderte sangen i sin oversikt over immaterielle kulturarver.

I år legges det opp til en stor feiring i Østerrike; den gamle julesangen er blitt en av deres kulturskatter. Joseph Mohr var prest flere steder i Østerrike, og Franz Gruber var lenge organist i Hallein sør for Salzburg. På de fleste av disse stedene er det nå etablert muséer til minne om denne julesangen og dens tilblivelse: Vi kan finne muséer i både Arnsdorf, Hallein og Hochburg-Ach, steder som har tilknytning til Gruber, og i Salzburg, Mariapfarr, Hintersee, Wagrain og ikke minst i Oberndorf, steder som alle har tilknytning til Mohrs virke som prest.

Aktuelle lenker:

<http://www.stillnacht.at/en/>
<http://www.silentnight.web.za/>
https://www.sn.at/wiki/Stille_Nacht!_Heilige_Nacht!

FØRST KJENT SOM TYROLERSANG

Det gikk en tid før sangen ble kjent ut over Oberndorf. Det ser ut til at Mohr og Gruber selv ikke så på denne opptredenen julaften i en liten kirke i en liten landsby, som noen stor begivenhet. Det ble en orgelbygger fra Tyrol, Carl Mauracher, som noen år senere fikk se sangen i Oberndorf, og som brakte den med seg hjem. Han bodde i Zillertal i Tyrol, og da var det gjort. Sangen ble adoptert av flere sangergrupper der, og de brakte den videre ut i verden. En gruppe som het Strasser-søsknene, skal ha brakt den til Tyskland der den for første gang ble trykt i et lite sanghefte i 1833. I 1839 brakte en annen sangerfamilie fra Tyrol, Rainer-familien, sangen over til

USA. Lenge var sangen anonym; den ble rett og slett presentert som en tyrolersang. Men i 1854 tallet rettet hoffet til Kong Friedrich Wilhelm av Preussen en henvendelse til Salzburg med forespørsel om sangens bakgrunn, og Franz X. Gruber kunne da gi en redegjørelse for hvordan den var blitt til. Men sangen levde lenge videre som en anonym tyrolersang.

Vi vet ikke om Joseph Mohr og Franz Gruber noen gang fikk oppleve hvor kjent og elsket denne sangen etter hvert ble. Mohr flyttet fra sted til sted og var prest på minst 12 ulike steder, og døde i 1848, 56 år gammel, som lutfattig prest i Wagrain; Gruber ble en ganske kjent organist og komponist. Han komponerte senere mange større og mindre musikk verk. Han døde i 1863 i Hallein der han hadde virket de siste 28 år av sitt liv.

Aktuelle lenker:

<http://inmozartsfootsteps.com/836/the-story-of-silent-night-joseph-mohr-and-franz-gruber/>
<http://www.fxgruber.at/>
<http://www.stillnachtarnsdorf.at/>

B. S. INGEMANN BRAKTE SANGEN TIL DANMARK/NORGE

I 1850 ga Bernhard Severin Ingemann (1789–1862), dansk forfatter poet og lektor i dansk språk og litteratur, ut en tekst som vi har lært å kjenne som "Glade Jul, hellige jul". Allerede i 1851 ble denne, med noen få endringer, trykt i en norsk skolesangbok, men det var først i 1920 den ble tatt med i salmeboken for Den norske kirke. Her i Norge virker det som sangen ikke har vært så populær i de siste årene. Kanskje kommer det av at den versjonen som Ingemann ga oss, mer er en gjendiktning enn en oversettelse. Og at uttrykk som "engler daler ned i skjul", og "hit de flyver med paradigrønt" ikke appellerer så veldig til dagens mennesker.

Imidlertid fikk vi i 1991 en tekst av Erik Hillestad, som ligger mye nærmere den østeriske originalen, "Stille natt, hellige natt" (N13 nr. 43). Særlig er dette tydelig i første vers, mens de andre er mer frie. De er likevel nærmere originalteksten enn Ingemanns versjon.

Aktuelle linker:

<http://salmebloggen.no/om-forfatterne/bernhard-severin-ingemann/>
<http://www.stillenacht.at/en/research-details.asp?id=662>

I år, 200 år etter at den ble sunget for aller første gang i Oberndorf i Østerrike, er det altså god grunn til å ta fram denne sangen igjen også i Norge, og slik ta del i 200-årsjubileet for verdens mest kjente julesang!

Stille Nacht! Heil'ge Nacht!
Alles schläft; einsam wacht
Nur das traute heilige Paar.
Holder Knab' im lockigen Haar.
/: Schlafe in himmlischer Ruh! :/
(v 1, Mohrs originaltekst 1816)

Stille Natt, hellige Natt.
Alt har søvn og mørke tatt.
Trostfast våker de hellige to.
Varsomt vogger de barnet til ro.
/: Jordan tar himlen i favn. :/
(v 1, Hillestad 1991)

luther
lutherforlaget.no

Tor Johan S. Grevbo

Sjelesorg i teori og praksis

Sjelesorg i teori og praksis er en bok som er

- levende opptatt av sjelesorg som kirkens fremtid og samlende mormål
- oppdatert innenfor hele bredden av norsk og internasjonal sjelesorg
- praksisorientert også når den presenterer teori
- skrevet for dem med sjelesorg som en nåværende eller fremtidig hovedoppgave, men også for andre med interesse for faget
- tydelig teologisk og kirkelig forankret, men samtidig åpen for innspill fra mange hold
- engasjert i å knytte sjelesorg og diakoni tett sammen og å se sjelesorgen også i et kulturelt og samfunnmessig lys
- bygd opp omkring en stor mengde sjelesørgeriske perspektiver og innfallsvinkler, med tydelig vekt på bl.a. spesifikke midler og metoder

Bøkene bestilles på www.lutherforlaget.no, direkte fra forlaget – tlf 22 00 73 50 eller post@lundeforlaget.no.

MÅNEDENS SALME DESEMBER 2018

AV ESTRID HESSELLUND OG SINDRE EIDE
ESTRID.HESSELLUND@EIDEFORLAG.NO / SINDRE.EIDE@EIDEFORLAG.NO

GUD BOR I EIT LYS (N13 128)

T MARGARETA MELIN 1969 O TIL NORSK 2011 M LARS ÅKE LUNDBERG 1970

En svensk kristelig visebølge slo inn over landet vårt på 70-tallet, og vi var mange som surfet med på den. Noen av oss i KFUK/M var i gang med redaksjonen av Treklang som siden førsteutgaven i 1968 var kommet i fire nye opplag, hver gang med noen nye sanger. I forkant av Tenårings-treffet (TT) i Skien i 1976 var revisjonen av det sjette opplaget så omfattende at vi ga sangboken ett nytt navn, NY Treklang. Det er morsomt å bla i 70-tallsversjonene av Treklang og finne kristelige "svenskoppa" på rekke og rad.

Her finner vi også "Gud bor i ett lys", med tekst av Margareta Melin og melodi av Lars Åke Lundberg. Teksten er skrevet i 1969 og ble publisert første gang i boken "Vi sätter oss i ringen. Visor för stora och små". "Gud bor i et lys, dit ingen kan gå" står i Ny Treklang i en oversettelse til bokmål. Denne versjonen av sangen ble foreslått i prøvesalmeboken til norsk salmebok "Salmer 2008". Men man valgte en fersk nynorsk oversettelse i Norsk salmebok 2013. "Til norsk 2011" opplyses det om i Salmeboken.

Teksten til "Gud bor i eit lys" tar sitt utgangspunkt i en urkirkelig hymne som vi finner i Paulus første brev til Timoteus. Her beskrives Gud som "den eneste som er uøddelig, som bor i et lys dit ingen kan komme, han som intet menneske har sett og ingen kan se" (1 Tim 6,16). "Men Gud kjem oss nær, han vil vere her. Så blir han et barn som Maria ber," synger vi i salmen. Dette gir assosiasjoner til avslutningen av den poetiske innledningen til Johannesevangeliet, om Ordet som ble menneske: "Ingen har noen gang sett Gud, men den enbårne, som er Gud og som er i Fars favn, han har vist oss hvem han er." (Joh 1,18)

Jesus har vist oss hvem Gud er. Den svenske teologen, forfatteren og salmedikeren Margareta Melin har skrevet i et notat til Nytt norsk salmeleksikon: "Jag skrev denna text inför en julhelg – driven av en önskan att uttrycka Guds närvaro i Jesusbarnet på ett så enkelt sätt, att mina barn kunde ana den." Lars Åke Lundberg (svensk prest, visesanger og komponist) skrev melodien med tanke på at de to første linjene i hvert vers skulle synges som vekselsang. På den måten forsterkes mysteriet og ansporer til refleksjon og undring før julens budskap lyder unisont fra alles munn: "Men Gud kjem oss nær, han vil vere her. Så blir han eit barn som Maria ber!"

Det andre verset er et gloria, et "Ære være Gud i det høyeste" (Luk 2,14). I salmen knyttes engels budskap om barnet og engleskarens lovsang over Betlehemsmarken julenatt sammen: "Ære vere deg, o Gud, som er stor, du som kjem oss nær som vår lille bror." I salmens siste to linjer endrer melodien karakter fra en fortellende vise-stil til et mer majestetisk uttrykk som ansporer til jublende glad sang: "Ja, du kjem oss nær, du vil vere her. Så blir du eit barn som Maria ber!"

Hør barn og unge fra Ung Kirkesang syng salmen på NRK/TV "Salmeboka minutt for minutt". 6. episode)

Noen av opplysningene til Månedens salme for desember har vi funnet i Bind IV av "Nytt norsk salmeleksikon", Fagbokforlaget, Bergen 2018. Med de fire bind av dette leksikonet har vi fått en gullgrube å grave i for alle som er glad i salmer og ønsker mer kunnskap om dem. Her er artikler om alle de 899 salmene i Norsk salmebok 2013.

I samarbeid med Eide forlag trykker LK hver måned en omtale av en av de nye salmene i Norsk Salmebok / Den norske kirkes salmedatabase.

Omtalen finnes også på www.norsksalmebok.no, der man dessuten kan finne salmeforslag til gudstjenestene.

SØNDAGSTEKSTEN

STEPHEN SIRRIS - VIJA HEREFOS - HANNE PUNSVIK ØYGARD - SVEIN GRANERUD

KYNDELSMESSE - 5. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN
SAMENES NASJONALDAG - 6. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

KYNDELSMESSE

2. FEBRUAR 2019

Prekentekest: Luk 2,22–40

Lesetekster: 1 Sam 1,21–28 / 1 Joh 1,1–4

Liturgisk farge: Hvit

TIL DAGEN

Kyndelsmesse faller i 2019 på en lørdag. Denne kirkeårsdagen har en beskjeden plass i norsk samtid. Likevel har den fått rom i vår siste versjon av teksten for Den norske kirke, der kyndelsmesse er representert med én tekststykke. Denne tilbaketrunkne rollen er til stor forskjell fra tidligere tider. Den som har en primstav tilgjengelig, vil oppdage at 2. februar er markert med en sjuarmet lysstake, en kandelaber. Primstavene ble utdatert ved overgangen fra den julianske til den gregorianske kalenderen som ble innført i Norge i 1700, og gjennom helligdagsreduksjonen i 1770 da kyndelsmesse utgikk som helligdag i dobbeltmonarkiet. Går vi enda lengre tilbake, har denne dagen bakgrunn i en romersk lysfest 2.

februar. Da ble vokslens velsignet i templene og tatt med til de tusen hjem. De kristne overtok skikken siden dateringens passet som hånd i hanske med fremstillingen av Jesus-barnet i templet førti dager etter fødselen. Denne jødiske skikken beskrives i 3 Mos 12,2–4: En kvinne som hadde født en sønn, ble regnet som uren i 40 dager. Den førstefødte var på særlig vis viet Herren. Etter dette skulle kvinnen bringe et offer til presten som skulle ofre det for Herrens åsyn til soning. Dette er tre motiver som flettes sammen i markeringen av kyndelsmesse. Det latinske ordet *candela* ble til gammelnorsk *kyndill*, og vi kjenner igjen ordet fra engelsk *candle*. Fremstillingen i tempelet, *Praesentatio Domini*, er da også et motiv som går igjen på flere norske alterfrontaler, antemensaler. Det antyder betydningen av denne store festdagen i Norge i middelalderen. Kyndelsmesse – lysmesse – ble noen steder markert med julemat. Dagen knyttes naturlig til jul siden den fortsetter der juleevangeliet slutter, nemlig med barndomsfortellingen om Jesus.

TIL TEKSTEN

De tre motivene (renselse av mor, innvielse av førstefødte sønn og fremstilling i templet) som særpreger kyndelsmesse, springer ut av 3 Mos 12,2–4, som beskrevet over. Motivene reflekteres i den selvskevne evangelieteksten for dagen, Luk 2,22–40. Som nevnt følger dette avsnittet like etter juleevangeliet hos Lukas (2,1–21). Vår tekst

handler om at Josef og Maria bringer Jesus til tempelet. Der møter de tilårskomne Simeon og Anna som profeterer om barnet. Lukas knytter dermed Jesus til Jerusalem, tempelet og Det gamle testamente med tallrike referanser til Moseloven (Luk 2, 22, 23, 24, 27 og 39). Dermed understreker Lukas at Jesu foreldre er fromme jøder, og Jesus er rett jøde. I sammenheng med fremstillingen møter de disse to profetene, en mann og en kvinne, av høy alder og visdom, som er fylt av Den hellige ånd. Den ærverdige jødiske tradisjonen vitner på den måten om en løfterik fremtid for folket og for folkeslagene – gjennom Jesus.

TIL PREKENEN

Teksten inneholder flere perspektiver som kan løftes fram i prekenen. For det første er det en rekke metaforer som bruker motiver som *lys og det å se*. Kyndelsmesse er jo i seg selv en lysfest. Det sentrale evangeliske poenget er at vi, som Simeon og Anna, får innblikk i hvem dette spebarnet er. Simeon synger (2,30): ”For mine øyne har sett din frelse.” Vi får også vite at han ikke skulle ”se døden før han hadde sett Herrens salvede.” (2,26). Dette klinger også i leseteksten 1 Joh 1,1: ”Det som var fra begynnelsen, det vi har hørt, det vi har sett med egne øyne, det vi så, og som hendene våre tok på, det forkynner vi: Livets ord.” Dette er inkarnasjon og ingen reproduksjon av kunnskap. Gud kom i kjøtt og blod. Frelsen kom fysisk og konkret til oss i og gjennom Jesus. Lysmetaforene har gitt nedslag i salmeskatten, eksempelvis i *Navnet Jesus* hvor Frelseren sammenlignes med et fyrlys. Ola Bremnes har skrevet en sang som er blitt folkekjær:

*Har du fyr, har du løkte langs din vei?
Har du fyr, et signal om riktig lei?
Ei lampe som gløde i mørket
og lose dø ut og frem,
som tar de bort og hjemmefra,
men også tar de hjem.*

Simeons lovsang om at ”mine øyne har sett din frelse”, viser det andre ledemotivet i teksten, nemlig *møtet*. Det er noe veldig vakkert i hvordan små barn løftes opp. Simeon og Anna har noe besteforelderlig over seg. Aldersforskjell setter

ingen grensser når våre øyne møter blikket fra et lite barn. Dette barnet gir liv. Den gamle mannen venter på Israels trøst, og møter trøsten gjennom det lille barnet. Løpet er dermed fullført, og han kan ”fare i fred” (2,29). Denne oversettelsen bygger på verbet *ἀπολύεις* (Luk 2,29) som betyr løse ut, frelse, la dra, slippe ut. Å gi oppmerksomhet til møtet som skildres i evangelieteksten, peker på troens relasjon. Fyrlyset som gir retning, er et vakkert bilde, men det bør også suppleres med det at troen knytter seg til en bestemt person, Jesus. For å holde oss til Bremnes-familien har Olas søster, Kari, skrevet en sang som er blitt med i vår nye salmebok: ”Her e det et lite barn som kommer” (593). Den har et tydelig element av fremstilling og presentasjon i det et lite barn bringes inn i kirken for å bli døpt. Kari Bremnes synger vakkert om dåpslys og lyse fremtidsutsikter. Barna representerer fremtid og håp, og en ny begynnelse. Derfor gir det mening å tenne dåpslyset med påminnelse om Jesus-ordene: ”Jeg er verdens lys. Den som tror på meg, skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys.” (Joh 8,12) Disse reflekteres i Simeons lovsang og i dette sangverset:

*Nu er alle lysan tent herinne
Sånn at ikkje mørket kommer til
Måtte alltid gode lamper skinne
Sånn at ingen barn kan gå se vill
Lyse som fortellinger om nåde
Lyse for barmhjertighet og håp.*

I et noe større bibelteologisk perspektiv handler teksten for det tredje om *lovsang*. I begynnelsen av Lukasevangeliet møter vi et hattrick av hymner, tillegg til selve englelovsangen (Luk 2,14). Disse tre er Marias lovsang (Luk 1,46–55), Sakarjas lovsang (Luk 1, 68–79), og Simeon lovsang (Luk 2,29–32). Disse *cantica* er liturgiske sanger med bibeltekst. Både i form og utførelse er de beslektet med Salmenes bok. De ble tidlig brukt i kirkens liturgi. De mindre *cantica* har tekst fra Det gamle testamente, mens de større *cantica* har tekst fra Det nye testamente. De har fast plass i tidebønnene: *Magnificat* i vesper, *Benedictus Dominus* i laudes og *Nunc dimittis* i dagens siste tidebønn, completorium. Det ligger en overgivelse i Simeons lovsang, som er god å ta

med seg inn i natta, inn i sønnen og en gang inn i døden. Vi kan lovsynge fordi vi som Simeon har sett Jesus før vi skal se døden. En lovsang er både erkjennelse og trosbekjennelse. Den er glede og posisjonerer oss overfor Gud. En tredje nordnorsk poet, Petter Dass, skrev en kveldssalme med den opprinnelige tittelen ”En smuk aften-sang”. Det finnes i salmeboken nummer 813, ”Den lyse dag går under”:

*Vårt øye vi nå lukke,
Gud give fred og ro!
Vi våre ljus nu slukke,
Gud signe hus og bo!
Vårt liv, vårt gods og evne,
og venner hver for seg,
hva mere vi kan nevne,
befelet være deg!*

Bønnen for kyndelsmesse, vedtatt av Kirkemøtet 2014, lyder slik: *Evige Gud, du skapte lyset og sendte din Sønn som et lys for verden. Vi ber deg: Åpne våre øyne for din frelse, så vi som Hanna og Maria kan takke og lovprise deg ved Jesus Kristus, vår Herre, som med deg og Den hellige ånd lever og råder, én sann Gud fra evighet til evighet. Amen.*

SALMER

46 I kong Davids by det hende
65 Vi ser deg, Herre Jesus
77 Du Ord frå alle æver
86 Navnet Jesus
95 Herligste Jesus
858 Lei, milde ljøs
102 Vi skal se deg, Herre Jesus

STEPHEN SIRRIS, PHD-STIPENDIAT
VID VITENSKAPELIGE HØGSKOLE, OSLO
STEPHEN.SIRRIS@VID.NO

5. SØNDAG I ÅPENBARINGSTIDEN

3. FEBRUAR 2019

*Prekentekest: Joh 5,1–15 Den Syke ved Betesda
Lesetekster: Salme 103,1–6 Han tilgir og leger /
Jak 5,13–16 Forbønn, salving og omsorg
Liturgisk farge: Grønn*

Åpenbaringstiden er den tiden av kirkeåret da vi reflekterer over de ulike aspektene ved hvem Jesus er. Det er også en tid da kirkens misjonskall er i fokus. Derfor har jeg valgt å se på dagens tekst fra Johannesevangeliet ut fra et misjonsperspektiv – som en fortelling om et uventet møte med en Gud som selv tar initiativ til å oppsøke oss. En slik fortolkning av teksten er inspirert av historier jeg er blitt fortalt av kristne som opprinnelig kommer fra en annen religiøs bakgrunn. For mange av dem har det kostet dyrt å bli en etterfølger av Jesus.

I fortellingen vi leser i Joh 5,1–5, møter vi en mann som lider av langvarig sykdom, men som fremdeles håper på å bli helbredet. Jesus finner ham liggende ved en dam som man tror har helbredende kraft, omgitt av mange andre syke mennesker. En senere tilføyelse til evangelieteksten (avsnitt 3b til 4) forklarer at en engel iblant kommer og rører vannet, og at den som stiger ned i vannet etter engelens berøring, vil bli helbredet. Mannen som Jesus møter, forteller ham at han har vanskelig for å bevege seg og derfor aldri kommer seg først uti vannet. På mange måter er han altså en som fortsetter å håpe, mot alle odds.

Evangeliene inneholder mange fortellinger om menn og kvinner som lider av funksjonsnedsettelser eller uheldelige sykdommer. I de fleste tilfellene er dette mennesker som har hørt om Jesus og aktivt oppsøker ham med en forespørsel om helbredelse. Men helbredelsesfortellingen i

Joh 5 er annerledes: Den syke mannen ved dammen henvender seg ikke til Jesus for å få hjelp. Sannsynligvis har han ikke hørt om Jesus og aner ikke hvem han er. I denne fortellingen er det Jesus selv som henvender seg til mannen med spørsmål om han ønsker å bli helbredet.

For mange av våre medtroende i andre deler av verden vil dette være en svært kjent fortelling. Mange av dem kommer fra en helt annen religiøs bakgrunn og har derfor aldri hørt om Jesus og vet ikke hvem han er. Midt i deres problemer ville de ikke ha vurdert å søke seg mot Jesus. I likhet med mannen ved dammen ville de ha håpet på et mirakel annetstedsfra, men ofte opplevd skuffelse i stedet. Mange av disse nye troende forteller at deres første møte med Jesus skjedde ved at han kom til dem. Noen ganger som syner i drømmer, andre ganger som vennlige fremmede som tilbød seg å be for dem i Jesu navn – eller ta hånd om dem og deres behov uten å be om noe til gjengjeld.

At Jesus velger en slik handling åpenbarer for oss inkarnasjonens sanne vesen: Gud venter ikke på at folk skal finne ham. Han strekker seg mot dem ved å bli en av dem. Han blir fortrolig med deres hverdagskamp, daglige behov, håp og drømmer. De fleste personene som fortalte meg sine historier, innrømmet at det ikke var dype spirituelle behov som var utgangspunktet for deres møte med Jesus. I de fleste tilfellene dreide det seg snarere om forsøk på å løse ytterst praktiske og jordnære problemer: Utfordringer med å finne arbeid, sykdom i familien, barnløshet og så videre. Men ikke noe menneskelig behov ser ut til å være for lite eller trivielt for Gud. Som i fortellingen om den syke mannen ved dammen møter Gud menneskene midt i deres hverdagslige strev – og tilbyr å hjelpe med de tingene som bekymrer dem aller mest.

Men evangelieteksten forteller oss også at Jesus ville tilby mannen noe mer enn bare fysisk helbredelse. Selv om Jesus begynner med å adressere mannens mest presserende behov, hans fysiske tilstand, lar ikke Jesus det være med dét. Han oppsøker mannen en andre gang, for å invitere ham til å forandre seg og endre livsstil. Han sier at det er synden, ikke den fysiske sykdommen, som er

det aller viktigste problemet. I denne konteksten kan synd forstås som den underliggende årsaken til de vanskeligheter og problemer folk møter i sitt forhold med Jesus. Det kan starte med en løsning på et presserende problem, men det stopper sjelden der. Personer som har opplevd Kristi helbredende og håpsgivende kraft, er ofte villige til å forandre resten av livet sitt også.

Vi kan være fristet til å se på helbredelsesfortellinger som den i Joh 5 som symbolske fortellinger eller – i beste fall – virkelige hendelser som fant sted for flere tusen år siden. Men for mange troende rundt i verden er disse fortellingene sanne og beskriver deres egne opplevelser knyttet til det å møte Jesus. Deres vitnesbyrd minner oss om at Gud fortsetter å oppsøke mennesker, og at vi er invitert til å ta del i hans misjon og oppdrag.

Fortellingen i Joh 5 kan tjene som en oppmuntring til å følge Jesu eksempel og ta det første skrittet. I stedet for å vente på at folk skal troppe opp ved kirkedørene våre, blir vi oppmuntret til selv å tre ut, bli kjent med folk rundt oss og å bli fortrolige med deres strev, håp og drømmer. Mennesker som er blitt etterfølgere av Kristus i områder hvor deres tro kan føre til forfølgelse, forteller meg ofte at det er evangeliets fortellinger som gir dem glede, håp og styrke til å takle forfølgelsens daglige utfordringer. Deres vitnesbyrd minner oss om at vår tro har mye å tilby enhver som søker helbredelse og håp – også i vår egen sammenheng.

VIJA HEREOFSS
MISJONSRAÅDGIVER,
STEFANUSALLIANSEN
VH@STEFANUS.NO

SAMENES NASJONALDAG

6. FEBRUAR 2019

Prekentekest: Joh 21,9–13

Lesetekster: 2 Mos 3,1–6 / Apg 2,1–12

Liturgisk farge: Grønn

TIL DAGEN

6.–9. februar 1917 ble tidenes første samiske landsmøte arrangert i Metodistkirkens lokaler i Trondheim. Her møttes norske og svenske samer for å sammen diskutere hvordan en kunne arbeide for felles samiske saker over nasjonalgrensene. Dette møtet er bakgrunnen for at Samenes nasjonaldag feires 6. februar, og siden 2003 har dette vært offisiell flaggdag i Norge. Dagen er imidlertid ikke nasjonal fridag, og mange menigheter vil derfor velge å markere den søndag 3. eller søndag 10. februar.

Sametingets valgmanntall har i dag registrerte velgere i de fleste av landets kommuner; i tillegg er det mange som av ulike grunner ikke er registrert i valgmanntallet. Det vil derfor være naturlig å markere Samenes nasjonaldag over hele landet, selv i menigheter hvor det ikke er kjent at noen har samisk tilknytning. At kirken har spilt en aktiv rolle i statens brutale fornorskingsprosesser, gir den også en særlig ansvar for å løfte frem igjen samisk språk og kultur, samt å bevisstgjøre landets befolkning på at staten Norge er bygd på territoriet til to folk.

SAMISKE RESSURSER

På ”kirken.no/samisk → Kirkeliv” vil du finne diverse gudstjenesteressurser, alt fra forbønner til tips om hvordan dere kan involvere barn og unge. Bruk gjerne samisk språk i liturgien; dette er noe mange setter stor pris på, uavhengig av om de selv snakker språket. Du trenger ikke å snakke flytende for å imøtekomme det store savnet etter

å få høre sitt eget hjertespråk i kirka. Liturgiske ledd på samiske språk finner du i gudstjenestetoka på s 2.85 og utover. På ”samiskmenighet.no/ressurser” finner du lydfiler på sørsamisk, og på ”kirken.no/samisk → Kirkeliv → Liturgier” finner du lydfiler på lulesamisk og nordsamisk.

Ønsker du å lese litt mer om det samiske folket og samisk kirkeliv er *Strategiplan for samisk kirkeliv* et godt sted å starte. Denne finner du link til nederst på forsida til ”kirken.no/samisk”.

TIL TEKSTENE

Fortellingen om Moses og den brennende tornebusken fra 2 Mos gir meg raskt assosiasjoner til den samiske tradisjonens grunnleggende respekt for jorden. Gud ber Moses om å ta av seg skoene, for stedet han står på, er hellig grunn. Naturen er middelet for Guds åpenbaring. I den samiske kulturen finner vi mange tradisjoner og ritualer som understreker jordens hellighet. Naturen har en egen verdi, og vi mennesker skal forholde oss til naturen på dens egne premisser. Høsting og sanking skal foregå så skånsomt som mulig, og alltid på en måte som legger til rette for at nye vekster kommer til. I flere sammenhenger har det også vært vanlig å velsigne naturen i forbindelse med høsting og slakting.

Teksten fra Apostelgjerningene forteller om Pinsedag og viser oss at språklig mangfold alltid har vært en del av kirkens uttrykk: ... *og vi hører dem tale om Guds storverk på våre egne tungemål!* (Apg 2,11b) Setningen tydeliggjør viktigheten av å få høre Guds ord på ens eget morsmål og bekrefter at kirken helt fra begynnelsen av talte det språket som lå tilhørernes hjerte nærmest.

Prekenteeksten er hentet fra Johannesevangeliets epilog. Den oppstandne Jesus har allerede vist seg for disiplene, og i epilogen avslutter Johannes sin Jesus-beretning med å beskrive nok et møte. Noen av disiplene har tilbrakt natten ute på fiske, og når morgenen kommer, står Jesus på stranden og venter på dem. Det er imidlertid ikke før han på underfullt vis gjør en fangstløs natt om til en morgen preget av overflod, de gjenkjenner ham. Den enorme fangsten er sannsynligvis et hint om misjonsoppdragets universelle karakter: Disiplene skal ”fange” mennesker

over hele verden. Evangeliet skal ut til alle folkeslag! Men i vår tekst er det altså Jesus i egen person som samler sine disipler rundt det gløden-de bålet der fisk (*ὀψάριον*) og brød venter. Måltidets komponenter minner oss om episoden der Jesus ved hjelp av nettopp fisk (også her *ὀψάριον*) og brød mettet over 5000 mennesker (6,1–15), og begge disse måltidene henter om en tidlig nattverdpraksis blant de første kristne.¹ Dette er særlig tydelig i v 13: *Så gikk Jesus frem, tok brødet og ga dem; det samme gjorde han med fisken.*

TIL PREKENEN

Nærhet til naturen er noe som preger både mosebokteksten og prekenteeksten. Naturen er Guds skaperverk; den er det stedet hvor Gud åpenbarer seg, og den er en gave som gir oss det vi trenger for å overleve. Dette fokuset gjør at prekenen gjerne kan innhente perspektiver fra høstakkefesten. Vi er totalt avhengige av naturens gaver for egen overlevelse, og disse gavene skal tas imot med takknemlighet. I dagens samfunn er dette imidlertid lettere sagt enn gjort. Vi har i stor grad mistet tidligere generasjoners bevissthet om at ”det daglige brød” slett ikke er noen selvfølge, og vår manglende respekt for dette får sitt konkrete uttrykk bl.a. i den overfylte matsøpla. Her kan vi med fordel ta lærdom av den samiske tradisjonens ærbødighet for naturens gaver og de livgivende krefter disse gavene bringer med seg. Som Tore Johnsen skriver i den samiske ”katekismen” *Jordens barn, solens barn, vindens barn*: Det finnes en hellig forbindelse mellom maten vi spiser, skaperverket vi høster av, og de guddommelige kreftene som holder livet oppe (s 98). Å utvise respekt overfor naturen og alt den gir oss, er å utvise respekt overfor Skaperen selv. Denne tankegangen kan knyttes sammen med bønner vi ofte ber når takkofferet er samlet inn: ”Din er jorden og det som fyller den.” Gud har gitt oss jorden og satt oss til å forvalte den, ikke utnytte den, og vi må behandle den slik at kommende generasjoner får nytte de samme godene som oss.

Sammenhengen mellom naturens gode gaver og det guddommelige får sitt aller tydeligste uttrykk i nattverden. Her knyttes Jesu frelsergjer-

ning sammen med brødet og vinen, og elementene blir livgivende i dobbel forstand. Denne sammenhengen er ekstra tydelig i dagens prekenteekst der selve måltidet foregår ute rundt bålet. Når nattverden knyttes til et av dagens nødvendige måltid, blir det en påminnelse om at Gud ikke kun er giver av frelsen og det evige liv, men også den som opprettholder det jordiske livet her og nå. I vår egen tradisjon er nattverdfeiringen nærmest blitt løserevet fra den konkrete måltidsituasjonen hvor den har sitt utspring. En kan spørre seg om vår praksis med å samles i korparti for å spise en liten kjeksbit og drikke vin fra sølvbeger gjør at vi mister noe av den jordnære dimensjonen nattverdmåltidet opprinnelig hadde? I en samisk tradisjon vil i alle fall nærheten til Den hellige oppleves enda sterkere ute rundt bålet, i en setting lik den disiplene fikk oppleve en tidlig morgen for lenge, lenge siden.

SALMEFORSLAG

758 ”Sámi soga lávlla” / ”Samefolkets sang”

Sørsamisk:

295 Jupmelen gieles / Skaperens stemme

376 Im maechtieh gaajhkh / Jag kan icke räkna Lulesamisk:

82 Ge, Jesus hávsskes namma le / I namnet

Jesus finn vi trøyst

370 Májnnot Hærráv almmelasj / Lovsyng Gud i himmelhøgd

Nordsamisk:

293 Albmi ja eana / Many and great

339 Čále, Jesus, iežat gova / Skriv deg, Jesus, på mitt hjerte

I oversikten på s 1421–1422 i salmeboka finner du flere samiske salmer.

¹ Moloney, Francis J., *The Gospel of John*, s 551.

HANNE PUNSVIK ØYGARD
KAPELLAN I HARSTAD MENIGHET
HANNE.OYGARD@KIHA.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

TILSETTINGER

BORG BISPEDØMME

Borg bispedømmeråd har 30.10.2018 foretatt følgende tilsettinger:

Tor Bjørn Andresen Osberg som prost i Vestre Borgevangel prosti.

Ingrid Ulvestad Øygard som kapellan/barne- og ungdomsprest i Søndre Follo prosti med tjenestested Kroer og Ås sokn.

Vi har mottatt bekreftelse på at begge tar imot stillingene.

Redaksjonen ønsker alle våre lesere, bidragsytere, annonsører og andre kontakter en velsignet Kristi Fødselsfest og alt godt for det nye året. Neste nummer av LK utkommer 11. januar 2018.

PRIORITY

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, sokneprest Kjersti Gautestad Norheim og praktikumsleder Fredrik Saxegaard. Bokmeldingsansvarlig: Stipendiat Per Kristian Sætre. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 625,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 850,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 8220.02.93882. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>